

آزادی اطلاعات

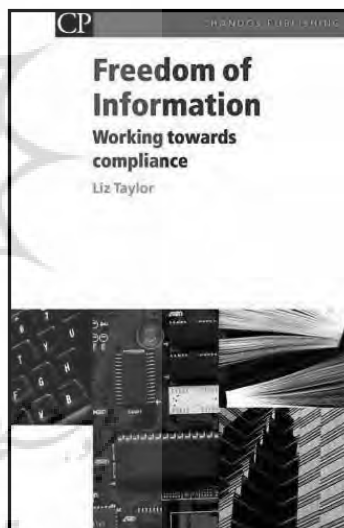
• فریبرز درودی^۱

دانشجوی دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

رسانه مورد توجه قرار گرفته، و از سوی دیگر امکان دسترسی آزاد و بدون مانع اطلاعات همواره یکی از محورهای بحث اندیشمندان اطلاعات بوده است. این حوزه مطالعاتی با تکیه بر مبانی دموکراسی و آزادی‌های مدنی در جوامع غربی تقریباً از دهه ۱۹۷۰ و به‌ویژه در اوایل دهه ۱۹۸۰ مورد توجه جدی واقع شد. اگرچه بحث آزادی اطلاعات به سالیان پیش از آن برمی‌گردد، مطرح‌شدن مباحث جدید آن، به‌خصوص در عرصه رسانه‌های گروهی و جریان آزاد اطلاعات به‌شکل یک برنامه جهانی، در سه دهه اخیر رشد بی‌سابقه‌ای داشته است. در این دوره آثار قابل توجهی در زمینه آزادی اطلاعات و ابعاد آن نوشته شده و نویسندگان و اندیشمندان این حوزه هریک به‌نحوی، و از منظر خاص خود به این مقوله نگرسته‌اند.

تلاش‌های بسیاری در عرصه فعالیت کتابداری و اطلاع‌رسانی برای دستیابی به شرایط مطلوب در آزادی دسترسی به اطلاعات صورت گرفته است. کتابخانه‌ها می‌کوشند که با عوامل مختلفی که آزادی‌های اطلاعاتی را تحت تأثیر قرار می‌دهند، مقابله کنند. بسیاری از برنامه‌ها و خط‌مشی‌های مدون در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی همواره بر آزادی اطلاعات و حق دسترسی فراگیر کاربران تأکید داشته است. شاید بتوان گفت که مقوله آزادی اطلاعات یکی از مباحث چالش‌برانگیز در عرصه کتابداری و اطلاع‌رسانی، و پیش از آن در سطح جامعه بوده است. تحدید اطلاعات و کنترل شدید بر نشر و امکان دسترسی به آن از جمله برنامه‌های تدوین‌شده در چارچوب ارکان قدرت سیاسی - اجتماعی می‌باشد. بر این اساس تبیین مفهوم آزادی اطلاعات و حق دسترسی به آن یکی از مقولاتی است که مستلزم توجه بیشتر است. تدوین قوانین خاص این پدیده مهم در کشور انگلستان نقطه عطفی در توجه به ساختار و ماهیت این مقوله به‌شمار می‌آید.

قانون آزادی اطلاعات^۲ که در سراسر بریتانیا به مرحله اجرا درآمده، تحولات بالقوه‌ای در شیوه‌های اداره و مدیریت اطلاعات در بخش دولتی پدید آورده است. ساختار این کتاب به‌واقع گزارشی از رهنمودهای عملی برای پذیرش این جریان در پوشش قوانین و مقررات وضع‌شده در بریتانیا است. مطالب کتاب حاوی برخی از

■ Taylor, Liz (2004). Freedom of Information: Working Towards Compliance. Oxford: Chandos Publishing. ISBN: 9781843341031

لیز تیلور^۲ حدود یک دهه در حوزه مطالعاتی مدیریت اطلاعات و دانش کار کرده و در زمینه وضع قوانین حفاظت از داده‌ها، آماده‌سازی و نیز تسهیل فرآیندهای آن برای آزادی جریان اطلاعات در تعدادی از سازمان‌ها فعالیت داشته است. در حال حاضر تیلور مدیر پروژه تسلیم اطلاعات^۳ در بخش سازمان‌های دولتی است.

آزادی اطلاعات یکی از مباحث مهمی است که در عرصه مبانی نظری و فلسفه اطلاعات همواره حائز اهمیت بوده و در تعامل با مؤلفه‌های سیاسی و تأثیر ابعاد حقوقی مورد توجه صاحب‌نظران مباحث رسانه و اطلاعات قرار داشته است. در حوزه مطالعات ژئوپلیتیکی، از سویی فراهم‌ساختن جریان روان و مناسب اطلاعات در عرصه

آزادی اطلاعات یکی از مباحث مهمی است که در عرصه مبانی نظری و فلسفه اطلاعات همواره حائز اهمیت بوده و در تعامل با مؤلفه‌های سیاسی و تأثیر ابعاد حقوقی مورد توجه صاحب‌نظران مباحث رسانه و اطلاعات قرار داشته است

در کنار تصمیم‌گیری درباره چگونگی تفسیر و تحلیل قوانین بدون ایجاد تناقض یا خدشه درباره قواعد وضع شده، و نیز مقوله حفاظت از اطلاعات و جلوگیری از برخی سوءاستفاده‌های احتمالی مورد بررسی قرار گرفته است.

از دیگر مباحث کتاب می‌توان به مزایای آموزش سازمانی اشاره کرد. مؤلف در این بخش با بیان نیازهایی که درباره یک راهبرد سودمند وجود دارد، به بحث می‌پردازد. علاوه بر آن رویکرد سازمانی برای دستیابی به مدیریت موفق اطلاعات تحلیل شده است. ارزیابی مقوله آزادی اطلاعات و مفهوم واقعی قوانین این عرصه که به خوبی معرفی نشده، از مواردی است که جای بحث گسترده‌تری دارد. از سوی دیگر نیاز به تبیین مفهوم و کارکرد آزادی اطلاعات از منظر معرفت‌شناسانه از نکاتی است که می‌توان بدان توجه خاصی داشت. مباحث کتاب نشان می‌دهد که تلاش سازمان‌ها باید بیشتر به این نکته اساسی معطوف باشد که با انعطاف‌پذیری نسبت به قوانین در مسیر حفظ و بقای آزادی اطلاعات، و نیز با ملاحظه و بررسی تحولات عرصه‌های عمومی سازمان‌ها و روابط میان آنها، می‌توان برای ایجاد سازگاری بیشتر در حفظ مقوله آزادی اطلاعات تلاش کرد. در تحلیل مطالب کتاب باید گفت که آزادی اطلاعات در آیین قانون می‌تواند نقش تأثیرگذاری ایفا کند، ولی در کنار آن نقش عوامل فرهنگی و اجتماعی را نیز نباید نادیده انگاشت. نویسنده بر آن بوده است تا با نشان دادن فواید آزادی اطلاعات به ترویج بیشتر این قانون همت گمارد. وی همچنین از مشکلات این حوزه غافل نمانده است. بیان مسائل اصلی در مسیر اجرای قانون آزادی اطلاعات یکی از دغدغه‌های مؤلف در نگارش کتاب بوده است. مباحث این اثر با تکیه بر قانون آزادی اطلاعات، تلاشی برای کمک به سازمان‌ها به منظور ایجاد شرایط مناسب در مسیر دستیابی به مقوله آزادی اطلاعات می‌باشد. مطالعه این منبع سودمند برای علاقه‌مندان به حوزه مباحث نظری و حقوقی اطلاعات، می‌تواند مفید و مؤثر باشد.

پی‌نوشت‌ها:

- 1 fardoroudi@yahoo.com
2. Liz Taylor
3. Information Compliance Project Manager
4. Freedom of Information (FOI) legislation

زمینه‌های موضوعی درباره آزادی اطلاعات می‌باشد که برای اطمینان و نظارت بر مدیریت موفق در انجام فعالیت‌های حرفه‌ای، که گاهی با خطر مواجه است، به‌رشته تحریر درآمده است. این موارد عمدتاً درباره فعالیت سازمانی و با تکیه بر قوانینی در محدوده بریتانیا تدوین شده و بر اساس قانون آزادی اطلاعات صورت گرفته است. کتاب همچنین به بررسی و تحلیل برخی از موانع و مشکلاتی در این حوزه مدیریتی بروز می‌کند، پرداخته است. مسائل مطرح‌شده در عرصه فعالیت سازمان‌ها در بریتانیا با توجه به فرهنگ باز آزادی اطلاعات تبیین شده است. ساده‌سازی و امکان ایجاد شرایط مناسب برای تعامل‌های سازنده در ارتباط‌های اطلاعاتی و نیازهای فرهنگی برای برقراری شرایط مطلوب آزادی اطلاعات از نکات مهمی است که در این کتاب بدان‌ها توجه شده است. از ویژگی‌های دیگر کتاب به پیشنهادهای مفیدی می‌توان اشاره کرد که به‌منظور اجرای عملی و کاربردی قانون آزادی اطلاعات طرح شده و تمرکز آن بر فرآیندهایی است که در زمینه دستیابی مطلوب به اطلاعات مورد نیاز می‌باشد. از جمله نکات کلیدی و مناسب کتاب ارائه چک‌لیستی است که برای مسئولان اجرای قانون آزادی اطلاعات در نظارت بر پیشرفت کاری سازمان در دستیابی به پذیرش بهینه و مطلوب آن کاربرد دارد. روان و شیوا بودن متن کتاب در کنار فصل‌های مستقل و موضوع‌های معین، به‌همراه امکان مطالعه و دستیابی سریع به اطلاعات موردنظر از ویژگی‌های دیگر کتاب است.

کتاب از رویکرد راهبردی از مدیریت اطلاعات بهره گرفته است. این رهیافت سودمند درباره مقوله آزادی اطلاعات در اصل از درون فرهنگ سنتی جامعه که نیاز به دانستن را مطرح می‌سازد، نشأت می‌گیرد، و در واقع به‌صورت نوین به مسائل و مشکلات عرصه مدیریت تغییر مربوط می‌شود. از موضوع‌های مهمی که کتاب بر آن تأکید می‌کند، چگونگی آماده‌سازی سازمان برای دستیابی به جریان آزاد اطلاعات می‌باشد. معرفی ویژگی‌های خاص این جریان با عنایت به جایگاهی که در موقعیت جاری دارد به‌گونه‌ای است که با بررسی شکاف و فاصله ایجادشده در دستیابی سازمان به وضع مطلوب می‌پردازد. همچنین مباحث تحلیلی آماده‌سازی اطلاعات در سایه حمایت‌های قانون آزادی اطلاعات و شرایط خاص آن بیان می‌شود. علاوه بر آن روش‌های چگونگی مهیا‌ساختن اطلاعات، دسترس‌پذیری و توسعه وضع پذیرش و اجرای قوانین ارائه شده است. از سوی دیگر سیاست‌های قالب‌بندی‌شده و قاعده‌های تبیینی،